

Monumentale zomerlinden in Vijlen

BINNEN DE ZUID-LIMBURGSE GEMEENTE VIJLEN KOMEN ENKELE OPMERKELIJKE, EEUWENOUDE EN MONUMENTALE LINDEBOMEN VOOR. HET ZIJN MARKERINGSBOMEN DOOR HUN GROTE OMVANG EN OPVALLENDE PLEK IN HET LANDSCHAP. DE BOMEN ZIJN VAN GROTE CULTUURHISTORISCHE WAARDE. WAARSCHIJNLIJK KOMEN ZE UIT HET PREHISTORISCHE SAVELSBOS, HET ENIGE ECHTE LINDENBOS MET LINDEN VAN NOG VEEL OUDERE DATUM.

Over de aard, geschiedenis en ouderdom van deze bomen is het nodige geschreven en bedacht, maar er is nog veel onopgehelderd. Heemkundekring 'de Noabere va Viele' nam het initiatief om met enkele deskundigen en liefhebbers¹ op het gebied van bomen en geschiedenis van Zuid-Limburg de kennis erover eens op een rij te zetten. Daarnaast heb ik een gedetailleerd onderzoek verricht naar de taxonomie van de Vijlener linden en linden in oude bossen van Zuid-Limburg. Een en ander heeft interessante en onverwachte kennis opgeleverd die iets van de historische sluier oplicht. Terwijl in de rest van Nederland al vanaf de 16e eeuw lindecultivars werden gekweekt en verhandeld, blijken de oude monumentale lindebomen in Limburg afstammelingen te zijn van bomen in de oerbossen die zich hier spontaan na de laatste IJstijd hadden gevestigd.

De drie bekendste lindebomen in Vijlen zijn de solitaire linden van Groenenweg 2, Groenenweg 36 en de linde bij de Bellethoeve (Cottessen 10). Daarnaast werd nog onverwacht een oude linde ontdekt als onderdeel van een haag, nabij de hoeve Ten Bosch (Cottessen 12). Overigens staan er verspreid nog diverse andere oude lindebomen, maar wat minder opvallend. De bomen worden geschat op zo'n 350 jaar, van rond 1650, de haaglinde wellicht uit de 18e eeuw. Twee linden hebben of hadden een kruisbeeldje en waren onderdeel van de religieuze traditie ter plaatse. We laten de vier bomen de revue passeren.

De vier linden blijken zomerlinden (*Tilia platyphyllos*). Interessant is dat ze bij nadere beschouwing tot twee verschillende typen (ondersoorten) horen: de linden van Groenenweg 2 en Cottessen 12 (de heglinde) tot de ondersoort 'cordifolia' en de linde bij Groenenweg 36 en Cottessen 10 tot de ondersoort 'platyphyllos'. De ondersoorten verschillen in bloem-, vrucht- en bladkenmerken.

De ondersoort 'cordifolia' met hartvormig blad, geelachtige bloem en ronde vrucht.

De ondersoort 'platyphyllos' met scheef blad, lichte bloemkleur en langwerpige vrucht.

1. Sjeng Jehae, Bert Maes, Hanneke Schreiber, Natascha Sijstermans en Freek van Westreenen

LINDE GROENENWEG 2

De stamomtrek van de boom is 557 cm (2016) en hij is zo'n 15 meter hoog. De boom ziet er heel vitaal uit en bloeit ieder jaar overvloedig en draagt vruchten. Kiemen van de boom worden waargenomen. De boom is hol, waarschijnlijk door een al lang geleden ingeslagen bliksem of brand. In 1992 zijn dertig stekken van de boom verzameld en opgekweekt voor het lindenarboretum te Winterswijk (Corle).

De linde in 2009.

Tot nu toe zijn er weinig directe archiefbronnen over de linde ontdekt. Op de topografische kaart van Tranchot uit 1803, staat een linde aangegeven op de plaats van de huidige linde. Het was toen kennelijk al een opvallende boom. De boom stond destijds vrij en zonder bebouwing in de nabijheid. Het lijkt erop dat de villa uit 1904 de eerste bebouwing is geweest op die plaats. Gezien de plaats, de boomvorm en de plaatsing op de Tranchotkaart, kan de linde historische functies gehad hebben als grensboom, danslinde, informatielinde (linde waar het nieuws werd voorgelezen of aangeplakt) of zelfs gerechtslinde. Het blijven gissingen. Vlakbij de boom stond van oudsher een kruis. Het huidige gietijzeren kruis aan de overzijde van de straat is van rond 1920. In Swalmen stond de laatste 'danslinde' van Limburg. Deze linde werd eind 19e eeuw getroffen door een bliksem en is daarna gekapt.

Tranchotkaart 1803, met de 'Hopsetere' zomerlinde.

De standplaats en boomspiegel zijn vrij gunstig. In het wortelstelsel is enkele jaren geleden een kabellleiding getrokken. Voor een optimale standplaats zouden de kabels verplaatst moeten worden en aangrenzende asfaltering vervangen door luchtige verharding. Allerlei verwijzingsborden, verkeersborden en parkeerplaatsen verstoren het prachtige boombeeld.

LINDE GROENENWEG 36

Deze linde staat langs de weg bij een woonhuis/boerderij. De stamomtrek is 525 cm (2016), de hoogte is zo'n 12 meter. Het is een soort knotlinde. Niet onmogelijk is dat de boom een doorlopende stam had die door bliksem of brand is ingekort. De meerstammigheid op één hoogte kan ook wijzen op een etagevorm. De stam van de linde is hol. In 1992 zijn 48 stekken van de boom verzameld en opgekweekt voor het lindenarboretum te Winterswijk.

Over de historie is weinig bekend. Het kan een boerderijlinde geweest zijn of een markeringsboom. De groeiplaats en boomspiegel zijn op zich redelijk. De boom ziet er vitaal uit.

LINDE COTESSEN 10 BIJ BELLETHOEVE

De omtrek van deze linde is 492 cm. De boom is hol en het stamdeel is zeker voor de helft verdwenen, mede door brandstichting. Exact meten is daardoor niet mogelijk. In 1992 zijn 29 stekken van de boom verzameld en opgekweekt voor het lindenarboretum te Winterswijk.

Curieuze wondovergroeiingen in de holle stam duiden op de grote vitaliteit van de boom (foto 2009).

Het 'verdwenen' kruisbeeld (foto 2009)

'HAAGLINDE' COTESSEN 12

De linde in een heg bij Cottessen (nabij boerderij Ten Bosch) is waarschijnlijk vanouds een onderdeel van de heg. Mogelijk stamt de boom uit de 18e eeuw. De snoeivorm is vlak binnen de breedte van de heg gehouden. Het is een tweestammige boomstomp, van ongeveer 4 à 5 meter omtrek. De omtrek is moeilijk te meten gezien de dichtheid van de heg en het prikkeldraad. Mogelijk duidt de tweestammigheid op een oud vlechthegrelict.

LINDEN VAN HET SAVELSBOS

Voor wie een echt lindenbos wil zien is een bezoek aan het Savelsbos nabij Maastricht aan te bevelen. Het ligt in de omgeving van de dorpen Gronsveld, Ryckholt en Sint Geertruid. Daar is nog een unieke grote populatie, op grond van onze inventarisatie, van zeker drieduizend linden. Het Savelsbos is het enige echte lindenbos in Nederland. De linden werden, net als de andere boomsoorten van het bos, als hakhout benut met verspreide opgaande bomen: een zogenaamd middenbos. De bomen worden al bijna honderd jaar niet meer gehakt zodat ze nu uitgegroeid zijn tot meerstammige bomen waarvan vele wel meer dan 30 meter hoog zijn. Vele eeuwen hebben mensen niet meer zo'n prachtig opgaand lindenbos kunnen ervaren. Eigenlijk zouden alle drieduizend linden op de lijst van monumentale bomen van de Bomenstichting moeten staan!

In het Savelsbos is de winterlinde (*Tilia cordata*) het algemeenst, maar er staan ook nog honderden zomerlinden. Zomerlinden die tot de wilde flora gerekend kunnen worden zijn zeer zeldzaam. Uniek is hier ook het voorkomen van de spontane hybride linden (*Tilia x europaea*). Het bos stamt waarschijnlijk uit de prehistorie en behoort tot de oudste bossen in ons land waar de oorspronkelijke boomlaag nog grotendeels is te zien. Gezien de vuursteenmijnen uit de Steentijd, heeft het bos wel een geschiedenis. De ouderdom van de individuele meerstammige bomen is vooralsnog niet vastgesteld, maar vele zullen honderden jaren oud zijn en waarschijnlijk veel ouder dan de drie Vijlener markeringsbomen. Vooral in het voorjaar is het bos aantrekkelijk met de uitbundige bloeiende kruidlaag van onder meer bosanemoon, gele anemoon, blauwzwarte rapunzel, eenbes, lievrouwensbedstro en daslook. Voor de bloei van de linde zelf is het begin van de zomer, eind juni, begin juli, een betere tijd. Vanaf ongeveer half augustus zijn er rijpe vruchten. Wat het Savelsbos ook zo

bijzonder maakt is de combinatie van helling- en plateaubos en de diepe oost-west insnijdingen, de zogenaamde grubbën.

BOMENWONDER

In de periode 2011-2018 zijn de linden van het Savelsbos uitvoerig onderzocht. De uitkomst was verrassend! Uit het onderzoek bleek dat de beide ondersoorten van de zomerlinde, die we ook bij de

Inkijkje in het Savelsbos nabij de Vuursteenmijn met de uitgegroeide meerstammige voormalige hakhoutlinden.

Vijlener linden zagen, voorkomen in het Savelsbos. Bekend is dat vroeger, tot ver in de 19^e eeuw, nieuw plantgoed vaak uit de omgeving werd gehaald. De vraag is of dit ook het geval was bij de monumentale linden van Vijlen. Het Savelsbos is het enige bos van grotere omvang met een populatie van zomerlinden. Beide ondersoorten van de Vijlenerbomen komen daar, zoals gezegd, voor. Er bestaat daarom goede kans dat linden voor aanplant in de woonomgeving uit dit bos werden gehaald. Dat kan als stekken, afleggers of als jonge boompjes die spontaan in het bos ontkiemd zijn. Ook is mogelijk dat er in de 17^e eeuw nog andere bossen in de omgeving waren met zomerlinden. Schaarse voorbeelden van nog bestaande zomerlindenbossen in de nabije omgeving niet zo ver over de grens zijn het bos van La Calamine (het dal van de Hohn) in België en van Lohmühle bij Aken in Duitsland. Linden kunnen hoge leeftijden bereiken. Niet ver over de grens bij Ter Apel, staat bij Heede een zomerlinde, een voormalige kasteellinde, van maar liefst 17 meter omtrek. Het is de dikste boom van noordwest Europa en wordt op zo'n 800 jaar geschat. Het is een bomenwonder dat verbazing oproept. De voorouders daarvan stonden ongetwijfeld in een heel oud bos. 🌿